

लुशो धानाकः। विश्वे देवाः। जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् लुशो धानाकः। विश्वे देवाः

उषासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा।

इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वता अप आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः ॥ १०.०३६.०१

बृहती- महत्यौ। सुपेशसा- सुरूपिण्यौ। उषसानक्ता- निशाप्रभाते दैवमानुषप्रज्ञ इत्याध्यात्मिके।
 द्यावाक्षामा- द्यावाभूम्यौ। वरुणः- ऋताधिदेवता। मित्रः- स्नेहाधिदेवता। अर्यमा-
 सौशील्याधिदेवता। इमान्। इन्द्रम्- ईशनाधिदेवतम्। मरुतः- प्राणविशेषान्। पर्वतान्- गिरीन्
 स्थैर्यप्रतीकान्। अपः- मूलशक्तिधाराः। आदित्यान्- अखण्डप्रकृतिजान् देवान्। द्यावापृथिवी-
 द्यावापृथिव्यौ। अपः स्वः- सर्वमन्तरिक्षम्। हुवे- आह्वये ॥१॥

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋतावरी रक्षतामंहसो रिषः।

मा दुर्विदत्रा निर्ऋतिर्न ईशत तदेवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०२

प्रचेतसा- प्रकर्षचित्ते। ऋतावरी- प्रकृतिनियतिस्थे। नः- अस्माकम्। द्यौश्च पृथिवी-
 द्यावापृथिव्यौ। अंहसः रिषात्- हिंसात्मकपापात्। रक्षताम्- पालयताम्। दुर्विदत्रा- दुष्प्रज्ञा।
 निर्ऋतिः। मा- माम्। न ईशत- मा ईशानं करोतु। अद्य- इदानीम्। देवानाम्- देवतानाम्। तत्।
 अवः- रक्षणम्। वृणीमहे- वृणीमः ॥२॥

विश्वस्मान्नो अदितिः पातवंहसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः।

स्वर्वज्योतिरवृकं नशीमहि तदेवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०३

रेवतः- दानयोग्यसंप्रदायकस्य। वरुणस्य- ऋताधिदेवतस्य। मित्रस्य- स्नेहाधिदेवतस्य। माता-
 जननी। अदितिः- अखण्डप्रकृतिः। विश्वस्मात्- सर्वस्मात्। अंहसः- पापात्। नः- अस्मान्।
 पातु- रक्षतु। अवृकम्- अबाधकम्। स्वर्वत् ज्योतिः- ज्ञानमिति भावः। नशीमहे- शीघ्रमेव
 प्राप्तुमः ॥३॥

ग्रावा वदन्नप रक्षांसि सेधतु दुष्प्राप्यं निर्ऋतिं विश्वमत्रिणम्।

आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०४

ग्रावाः- पाषाणाः स्थैर्यप्रतीका रसनिष्पादकाः । वदन्- मन्त्रान् वदन्तः । रक्षांसि- स्वार्थभावनानि । अप सेधतु- नाशयन्तु । दुष्वप्यम्- दुष्टं स्वापं प्रमादमिति भावः । निर्वृतिम् । विश्वम्- सर्वम् । अत्रिणम्- सुखादिदुःखनिधनात्मकात्तृशक्तिम् । सेधतु । मरुताम्- प्राणविशेषाणाम् । आदित्यम्- अखण्डप्रकृतिजनितम् । शर्म- मङ्गलम् । अशीमहि- प्राप्नुयाम ॥४॥

एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिळा बृहस्पतिः सामभिर्ऋको अर्चतु ।

सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०५

इन्द्रः- परमेश्वरः । बर्हिः- दर्भासने चित्तासने वा । आ सीदतु- उपविशतु । इळा- वाक् । पिन्वताम्- सिञ्चतु । ऋक्- स्तव्या । बृहस्पतिः- मेधाधिदेवता । सामभिः- सान्त्वप्रयोगयुक्तैर्गीतैः । अर्चतु- पूजयतु । जीवसे- उज्जीवनाय । सुप्रकेतम्- प्रज्ञानमयम् । मन्म- मननम् । धीमहि- ध्यायामः ॥५॥

दिविस्पृशं यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुम्नमिष्टये ।

प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०६

अश्विनौ- हे प्राणेशौ । अस्माकम्- नः । यज्ञम्- उपासनं दानं वा । इष्टये- इष्टफलप्राप्तये । दिविस्पृशम्- हृदिस्पृशम् । जीराध्वरम्- मन्त्रैरहिंसासाधकम् । सुम्नम्- सुखमयम् । प्राचीनरश्मिम्- पुराणप्रकाशयुतम् । घृतेन- पूतनवनीतेन पूतचित्तेनेत्याध्यात्मिके । हुतम्- आहुतं वृद्धम् । कृणुतम्- कुरुतम् ॥६॥

उप ह्वये सुहवं मारुतं गणं पावकमृष्वं सख्याय शम्भुवम् ।

रायस्पोषं सौश्रवसाय धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०७

सुहवम्- शोभनाह्वानम् । ऋष्वम्- दर्शनीयम् । सख्याय- मैत्र्यै । शम्भुवम्- मङ्गलम् । उप ह्वये- आह्वये । रायस्पोषम्- संपत्पोषकान् । मारुतं गणम्- वायुविशेषान् प्राणविशेषानाह्वये । सौश्रवसाय- अतीन्द्रियश्रवणाय । धीमहि- ध्यायामः ॥७॥

अपां परं जीवधन्यं भ्रामहे देवाव्यं सुहवमध्वरश्रियम् ।

सुरश्मिं सोममिन्द्रियं यमीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०८

यम् । ईमहि- याचामहे तम् । अपाम्- मूलशक्तिधाराणाम् । पेरुम्- पालकम् । जीवधन्यम्-
अस्माकं जीवने भाग्यरूपम् । देवाव्यम्- देवतर्पकम् । सुहवम्- शोभनाह्वानम् । अध्वरश्रियम्-
ध्वररहितोपासनस्य मङ्गलदायकम् । सुरश्मिम्- सुप्रकाशम् । इन्द्रियम्- ईशनाधिदैवतस्य प्रियम् ।
सोमम्- रसम् । भरामहे- धारयामः ॥८॥

सनेम तत्सुसनिता सनित्वभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः ।

ब्रह्मद्विषो विष्वगेनो भरेरत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.०९

वयम् । अनागसाः- अपापाः । जीवाः- दीर्घायुर्जीवन्तः । जीवपुत्राः- दीर्घायुःसंपन्नसन्ततियुक्ताः ।
सनित्वभिः- संभक्तृशीलाभिः संपद्भिः । सुसनिता- सम्भजनेन । सनेम- संभजेम । ब्रह्मद्विषः ।
विष्वक्- नानारूपम् । एनः- पापफलं दुःखम् । भरेरत- धारयन्तु ॥९॥

ये स्था मनोर्यज्ञियास्ते शृणोतन यद्वो देवा ईमहे तद्देवातन ।

जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरवद्यशस्तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.१०

ये । मनोः- मनुष्यस्य । यज्ञियाः- पूज्या देवाः । ते । शृणोतन- शृणुत । देवाः- हे देवताः । यत् ।
वः- युष्मान् । ईमहे- याचामहे । तत् । जैत्रम्- जयशीलम् । रयिमत्- संपद्युक्तम् । वीरवत्-
वीर्ययुक्तम् । क्रतुम्- सत्सङ्कल्पम् । ईमहे- याचामहे ॥१०॥

महदद्य महतामा वृणीमहेऽवो देवानां बृहतामनर्वणाम् ।

यथा वसु वीरजातं नशामहै तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.११

यथा । वीरजातं वसु- वीर्यम् । नशामहै- शीघ्रं प्राप्नुयाम । तथा । महताम्- महात्मनाम् । बृहताम् ।
अनर्वणाम्- साधारणप्राणातीतानाम् । देवानाम् । महत् अवः- महतीं रक्षाम् । अद्य- इदानीम् । आ
वृणीमहे- वरणं कुर्मः ॥११॥

महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।

श्रेष्ठे स्याम सवितुः सवीमनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥ १०.०३६.१२

महः- महात्मनः । समिधानस्य- सम्यगिद्धस्य । अग्नेः- पावकस्य सर्वभूतहितक्रतोरित्याध्यात्मिके । शर्मणि- मङ्गले । मित्रे वरुणे स्वस्तये- मित्रावरुणयोः ऋतस्नेहाधिदैवतयोर्भद्राय । सवितुः- आत्मसूर्यस्य । श्रेष्ठे- उत्तमे । सवीमनि- क्षेमे । अनागाः- अपापा वयम् । स्याम- भवेम ॥१२॥

ये सवितुः सत्यसवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।

ते सौभगं वीरवद्भोमदभो दधातन द्रविणं चित्रमस्मे ॥ १०.०३६.१३

सत्यसवस्य- सत्यप्रसवस्य । सवितुः- आत्मसूर्यस्य । मित्रस्य- स्नेहाधिदैवतस्य । वरुणस्य- ऋताधिदैवतस्य । व्रते- धर्मे । ये- याः । विश्वे- सर्वाः । देवाः- देवता भवन्ति । ते- ताः । सौभगम्- सुभगम् । वीरवत्- वीर्ययुक्तम् । अभः- कर्ममयम् । चित्रम् । द्रविणम्- धनम् । अस्मे- अस्मभ्यम् । दधातनः- धारयन्तु ॥१३॥

सविता पश्चातात्सविता पुरस्तात्सवितोत्तरात्तात्सविताधरात्तात् ।

सविता नः सुवतु सर्वतातिं सविता नो रासतां दीर्घमायुः ॥ १०.०३६.१४

सविता- आत्मा । पश्चातात्- पश्चिमतः । सविता । पुरस्तात्- पूर्वतः । सविता । उत्तरात्तात्- उत्तरतः । सविता । अधरात्तात् । सविता । नः- अस्मभ्यम् । सर्वतातिम्- सर्वमभिलषितम् । सुवतु- प्रयच्छतु । सविता । नः- अस्मभ्यम् । दीर्घमायुः । रासताम्- ददातु ॥१४॥